

Nr 45.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 13 och 14 §§ lagen den 6 juni 1941 (nr 334) om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 2 mars 1945 dagtecknad proposition, nr 176, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

angående ändrad lydelse av 13 och 14 §§ lagen den 6 juni 1941 (nr 334) om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.

Härigenom förordnas, att 13 och 14 §§ lagen den 6 juni 1941 om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

13 §.

Den som erhållit tillstånd enligt denna lag är pliktig att årligen till statsverket såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för tillsynen enligt lagen erlägga avgift med det belopp och i den ordning Konungen bestämmer. Erlägges ej avgiften å tid som sålunda föreskrives, äger medicinalstyrelsen återkalla tillståndet.

Undervisnings- och forskningsverksamhet som bedrivs utan förvärvssyfte är fri från avgift.

På Konungen ankommer att fastställa taxa å gottgörelse för dels besiktning enligt 5 § i anledning av ansökan om tillstånd dels ock undersökning och besiktning, som avses i 12 §. Kostnaderna för sådan besiktning enligt 5 § varom nyss nämnts ävensom för besiktning enligt 12 § andra stycket skola gäldas av den, som i varje särskilt fall bedriver det radiologiska arbetet eller sökt tillstånd därtill eller till innehav av radioaktivt ämne.

14 §.

Den som — — — med dagsböter.

Lag samma — — — ofullständig uppgift.

Bihang till riksdagens protokoll 1945. 9 saml. 2 avd. Nr 45.

Den som fälles till ansvar för förseelse som i första stycket avses skall tillika förpliktas utgiva avgift varom i 13 § första stycket förmåles för den tid, för vilken sådan avgift skolat erläggas men ej guldits, dock ej för tid som ligger längre tillbaka än två år från den dag åtalet anhängiggjordes. Böter, som — — — tillfalla kronan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1946.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för det genom propositionen framlagda förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom första kammaren väckt motion, nr 359, av herr *Mannerskantz*.

För innehållet i motionen redogöres i det följande.

Enligt 1 § *lagen den 6 juni 1941 (nr 334) om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.* må sådant arbete bedrivas allenast efter tillstånd av medicinalstyrelsen. Med radiologiskt arbete avses härvid arbete, vari ingår bruk av röntgenstrålar, alstrade vid en spänning av mera än 5 000 volt, eller radioaktivt ämne, överstigande viss myckenhet, som medicinalstyrelsen äger fastställa. Tillstånd av medicinalstyrelsen erfordras också för innehav, utan samband med radiologiskt arbete, av radioaktivt ämne, överstigande den av medicinalstyrelsen fastställda myckenheten. I 4 § stadgas, att innehavare av tillstånd utan dröjsmål skall till medicinalstyrelsen anmäla, bland annat, om mera väsentliga förändringar inträffat beträffande sättet för bedrivandet av det radiologiska arbetet eller i fråga om innehavet av radioaktivt ämne. Enligt 5 § skall medicinalstyrelsen inhämta utlåtande av radiofysiska institutionen över ansökan om tillstånd och över anmälan, varom förut sagts. Innan dylikt utlåtande avgives skall, därest medicinalstyrelsen så förordnar eller institutionen eljest finner det nödigt, besiktning verkställas genom institutionens försorg å arbets- eller förvaringsplatsen. Jämlikt 6 § utövas tillsynen å efterlevnaden av lagen och med stöd av densamma meddelade föreskrifter, under medicinalstyrelsens överinseende och ledning, av radiofysiska institutionen och vid denna anställda tillsyningsmän. I 7 § stadgas att tillsyningsman har att besiktiga plats, där radiologiskt arbete bedrivs eller radioaktivt ämne förvaras. Besiktning skall, där ej av särskild anledning annat påkallas, ske med regelbundna mellanrum. Närmare föreskrifter om tillsynens utövande meddelas av Konungen. Enligt 10 § skola de allmänna föreskrifter vilka, utöver vad lagen innehåller, må erfordras till förekommande av skada genom

inverkan av röntgenstrålar eller radioaktivt ämne, meddelas av medicinalstyrelsen efter samråd med riksförsäkringsanstalten. 12 § innehåller bestämmelser om läkarundersökning av personer, som skola anställas för radiologiskt arbete, samt om periodisk besiktning av hälsotillståndet hos dem som äro anställda i dylikt arbete.

I 13 § stadgas att det skall ankomma på Konungen att fastställa taxa å gottgörelse för dels besiktning enligt 5 och 7 §§, dels ock undersökning och besiktning som avses i 12 §. Kostnaderna för besiktning enligt 5 och 7 §§ samt för den periodiska besiktningen enligt 12 § skola gäldas av den, som i varje särskilt fall bedriver det radiologiska arbetet eller förvarar det radioaktiva ämnet eller sökt tillstånd därtill.

Enligt 14 § skall den, som olovligen bedriver radiologiskt arbete eller innehar radioaktivt ämne, straffas med dagsböter. Till samma straff dömes tillståndsinnehavare som underlåter att ställa sig till efterrättelse vad enligt lagen eller med stöd av densamma meddelade föreskrifter åligger honom.

Bestämmelser angående *besiktningsfrekvensen* finnas i en den 28 juni 1941 av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion för radiofysiska institutionen, såvitt angår dess jämlikt lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. bedrivna verksamhet. Nämnda instruktion har sedermera genom kungl. brev den 30 oktober 1942 undergått vissa ändringar.

Gottgörelsen för besiktningarna enligt 5 och 7 §§ lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. skall erläggas enligt en av Kungl. Maj:t den 28 juni 1941 fastställd taxa för dylika besiktningar (S. F. S. 517).

I skrivelse till medicinalstyrelsen den 21 augusti 1944 har *föreståndaren för radiofysiska institutionen* framlagt — förutom förslag om utökning av personalen vid institutionens kontrollavdelning för röntgendiagnostik — förslag att det nuvarande systemet med besiktningsavgifter måtte, såvitt angår för röntgendiagnostik avsedda anläggningar, utbytas mot ett system med licensavgifter. För innehållet i denna skrivelse redogöres å s. 4—6 i propositionen.

Med skrivelse den 28 augusti 1944 har *medicinalstyrelsen* till direktionen för karolinska sjukhuset överlämnat nyssberörda skrivelse från föreståndaren för radiofysiska institutionen, därvid medicinalstyrelsen, under uttalande bl. a. att styrelsen funne det önskvärt att det föreslagna licenssystemet komme till stånd, hemställt att direktionen måtte hos Kungl. Maj:t göra framställning i ämnet i enlighet med vad som föreslagits. Medicinalstyrelsen har i samband härmed tillika hemställt att, därest licenssystemet genomfördes för de för röntgendiagnostik avsedda anläggningarna, samma system borde för vinnande av enhetlighet införas jämväl för röntgenanläggningar avseende röntgenterapi samt innehav av eller arbete med radioaktivt ämne. I den underdåniga skrivelse, vari direktionen för karolinska

sjukhuset avgivit förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1944/45, har emellertid direktionen, som biträtt förslaget om utökning av arbetskrafterna på radiofysiska institutionen, icke berört frågan om en omläggning av avgiftssystemet.

I anslutning till det sagda har inom socialdepartementet uppgjorts en *promemoria*, innehållande förslag till omläggning av det nuvarande systemet för finansiering av kontrollverksamheten jämlikt lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. Omläggningen skulle innebära att de särskilda besiktningarna gjordes avgiftsfria, medan i stället avgifter upptoges för rätten att tillgodonjuta tillstånd enligt lagen. Omläggningen borde för enhetlighetens skull avse icke endast anläggningar för röntgendiagnostik m. m. utan även andra anläggningar. Vid promemorian funnos fogade *dels* förslag till den ändring av lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., som erfordrades för omläggningen av avgiftssystemet, *dels ock* förslag till tillämpningskungörelse, innehållande bl. a. bestämmelser om licensavgifternas storlek, samt till ändring av de instruktionsmässigt givna föreskrifterna om besiktningens frekvensen.

Över departementspromemorian ha, efter remiss, yttranden avgivits av riksförsäkringsanstalten, medicinalstyrelsen (efter hörande av föreståndaren för radiofysiska institutionen), direktionen för karolinska sjukhuset, statskontoret, kommerskollegium, ingenjörsvetenskapsakademien, svenska radiologförbundet, Sveriges läkarförbund, svenska tandläkarsällskapet, Sveriges tandläkarförbund och styrelsen för Konung Gustav V:s jubileumsfond. Innehållet i dessa yttranden återgives å s. 7 och 8 i propositionen.

Föredragande departementschefen, statsrådet Möller, har i propositionen anfört:

»Den kontrollverksamhet, som jämlikt lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. utövas av radiofysiska institutionen och vid denna anställda tillsyningsmän, finansieras för närvarande genom avgifter som erläggas för de besiktningar av olika anläggningar vilka verkställas enligt lagen. Från institutionens sida ha framställts önskemål, förutom om viss personalökning, att nämnda system för täckandet av kostnaderna för tillsynsverksamheten måtte omläggas så att de särskilda besiktningarna bleve avgiftsfria medan i stället årliga avgifter upptoges för rätten att tillgodonjuta tillstånd enligt lagen. För denna omläggning, vilken i och för sig icke väckt någon gensaga från de myndigheter m. fl. som hörts i ärendet, synas starka skäl tala. Genom omläggningen skulle radiofysiska institutionen bli satt i tillfälle att bedriva tillsynsverksamheten efter mera rationella linjer än nu sker. Institutionen skulle sålunda, utan att kostnadstäckningen äventyrades, kunna ägna större uppmärksamhet åt sådana anläggningar där strålskador iakttagits eller där risken för dylika skador vore överhängande, varjämte det i samband med besiktningarna framkomna materialet skulle kunna mera ingående bearbetas.

Ingenjörsvetenskapsakademien samt tre av de fyra hörda läkar- och tand-

läkarsammanslutningarna ha icke ansett det motiverat, att de inflytande avgifterna användes för täckning jämväl av kostnader för utrednings- och forskningsverksamhet. Häremot må genmåljas, att det härvidlag icke i första hand är fråga om vetenskaplig forskning i egentlig mening, utan att avsikten främst är att åstadkomma en sådan bearbetning av de vid besiktningarna framkomna resultaten som gör dem fruktbarande för samtliga de av tillsynsverksamheten berörda anläggningsinnehavarna; för att den kvalificerade personalen för kontrollverksamheten skall kunna vidmakthålla de för besiktningens arbetet erforderliga kunskaperna är det dock nödvändigt, att den får tillfälle att i åtminstone någon utsträckning deltaga i de vetenskapliga undersökningarna. Även om omläggningen av finansieringssystemet — i viss mån i överensstämmelse med motivet för densamma — kommer att medföra en minskning av besiktningens frekvensen beträffande en del anläggningar, torde omläggningen komma att, i icke ringa mån och även vad beträffar nämnda anläggningar, bli till gagn för det ändamål som åsyftas med ifrågavarande tillsyn.

På grund av det sålunda anförda vill jag förorda att den föreslagna omläggningen av avgiftssystemet kommer till stånd. Omläggningen bör för enhetlighetens skull avse icke endast anläggningar för röntgendiagnostik utan även andra anläggningar m. m. som avses i lagen. För omläggningens genomförande erfordras vissa ändringar i 13 och 14 §§ av lagen. Det förslag till sådana ändringar som fogats vid den i ärendet upprättade departementspromemorian torde kunna godtagas med vissa smärre jämkningar. Anledning synes sålunda icke föreligga att låta sådan besiktning, som företages i anledning av ansökan om tillstånd, bli helt avgiftsfri. Någon närmare motivering för de i lagförslaget ingående särskilda föreskrifterna torde i övrigt icke tarvas. Den föreslagna lagstiftningen torde böra träda i kraft den 1 januari 1946. På Kungl. Maj:t lär ankomma att i administrativ ordning fastställa storleken av de avgifter som enligt det nya systemet skola utgå för rätten att tillgodonjuta tillstånd att bedriva olika slag av radiologiskt arbete m. m. liksom att bestämma de tids mellanrum som längst få förekomma mellan besiktningar av särskilda anläggningar och förvaringsplatser. Licensavgifterna böra i likhet med nu utgående besiktningavgifter bestämmas så, att de täcka kostnaderna för ifrågavarande verksamhet. Till utgångspunkt för denna bedömning torde böra tagas de beräknade kostnaderna under det budgetår, då övergången till det nya systemet äger rum.»

Lagrådet har mot det till lagrådet remitterade förslaget framställt en anmärkning, som i huvudsak beaktats vid utarbetandet av det genom propositionen framlagda förslaget.

I *motionen* har framhållits, att det knappast vore riktigt att licensavgifterna skulle användas för täckning jämväl av kostnader för vetenskaplig

verksamhet. Avgiften borde motsvara kostnaden för själva besiktningen. Motionären fortsätter:

Besiktningen bör ej ske oftare, än som betingas av röntgenarbetets omfattning. De apparater, som användas å större sjukhus eller av specialister, äro i bruk flera timmar dagligen, under det att t. ex. provinsialläkarnas ej äro i gång ens tiondelen så länge. Det säger sig självt, att faran för uppkommande av strålskador huvudsakligen äro till finnandes i den första gruppen. Utredningen från radiofysiska institutionen är såtillvida ofullständig, att den ej anger, inom vilken kategori, som skadorna voro tillfinnandes. I författningarna är redan en uppdelning gjord av de apparater, som äro mera riskabla än andra, och gränsen drages vid 60 minuters användning i veckan. Med hänsyn till att man knappast finner några strålskador av apparater, som användas mindre än 5 minuter dagligen, borde det vara nog med en besiktning vart femte år för dessa. De större apparaterna måste givetvis besiktigas oftare. Med en årlig avgift för de mindre apparaterna på 10 kronor skulle det säkert räcka till kostnaderna för besiktning vart femte år. För de större apparaterna torde en proportionellt större avgift kunna bestämmas. Röntgenapparaten är för flertalet av de läkare, som ej äro specialister på området, ej någon lukrativ affär, som staten kan använda till skatteobjekt. Skall licenssystem användas för dessa besiktningavgifter, bör riksdagen klart uttala, att avgiften ej bör sättas högre än som svarar mot kostnaden för besiktningen ungefär vart femte år. Avgifterna och besiktningfrekvensen måste bestämmas med hänsyn till den tid per år, som apparaturen är i bruk. Besiktningen av en mindre apparat tar i regel inte mer än högst en timme i anspråk. Det är uppenbart, att en besiktningssman kan hinna med ett flertal besiktningar i samma stad samma dag. Och de fall, där han ej kan hinna med mer än en besiktning, äro säkerligen sällsynta. Det synes därför, som om 50 kronor för varje besiktning gott och väl skulle räcka.

På grund av vad sålunda anförts har motionären hemställt, att riksdagen måtte uttala, att licensen eller besiktningavgiften för de röntgenapparater, som ej användas mer än 60 minuter i veckan, ej måtte sättas högre än 10 kronor per år samt att licensavgiften även för övriga apparater ej sättes högre än som svarar mot de med besiktningarna förenade kostnaderna.

Utskottet. I lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m. stadgas, att den som enligt lagen erhållit tillstånd till bedrivande av radiologiskt arbete eller innehav av radioaktivt ämne skall erlägga avgift för de i lagen föreskrivna besiktningarna å den plats, där arbetet bedrivs eller ämnet förvaras. Det genom propositionen framlagda förslaget innebär, att dessa avgifter — utom de som utgå för besiktning i anledning av ansökan om tillstånd — skola avskaffas och ersättas med årliga licensavgifter för rätt att åtnjuta tillståndet. Till grund för förslaget ligger den tanken, att radiofysiska institutionen, som utövar den i lagen föreskrivna tillsynen, genom den föreslagna omläggningen skall bliva satt i tillfälle att bedriva tillsynsverksamheten efter mera

rationella linjer än nu sker. Institutionen skulle sålunda utan att kostnader därigenom uppkomme för det allmänna kunna ägna större uppmärksamhet åt de anläggningar, beträffande vilka behovet av tillsyn vore större än vid övriga anläggningar, varjämte det i samband med besiktningarna framkomna materialet skulle kunna mera ingående bearbetas. — Storleken av de avgifter, som skola utgå för olika anläggningar, föreslås skola bestämmas av Kungl. Maj:t.

I den i ämnet väckta motionen ha riktats anmärkningar mot att avgifterna sålunda delvis skola användas till utrednings- och forskningsverksamhet. Enligt motionärens mening böra avgifterna användas endast till täckning av kostnaderna för själva besiktningarna. Kostnaderna för vetenskaplig forskning borde däremot bestridas av allmänna medel. Motionären hemställer, att riksdagen måtte uttala att avgiften för de röntgenapparater som ej användas mer än 60 minuter i veckan ej måtte sättas högre än tio kronor per år, vilket belopp enligt motionärens beräkningar bör motsvara kostnaden för erforderlig besiktning av dessa apparater, samt att avgiften jämväl för övriga apparater ej sättes högre än som svarar mot de med besiktningarna förenade kostnaderna.

Under remissbehandlingen av den inom socialdepartementet utarbetade promemoria, som ligger till grund för förslaget, ha jämväl framställts erinringar mot att avgifterna skola täcka utgifter även för forsknings- och utredningsverksamhet. Föredragande departementschefen har gentemot vad sålunda invänts framhållit, att den verksamhet vid sidan av besiktningarna, till vars täckande avgifterna delvis skola användas, icke utgör vetenskaplig forskning i egentlig mening. Avsikten vore främst att åstadkomma en sådan bearbetning av de vid besiktningarna framkomna resultaten som gjorde dem fruktbarande för samtliga de av tillsynsverksamheten berörda anläggningsinnehavarna. Utskottet ansluter sig till vad departementschefen sålunda anfört. Någon erinran av principiell art torde av nu anförda skäl icke kunna göras mot att avgifterna, såsom i propositionen förutsatts, avpassas så att de täcka kostnaderna såväl för besiktningen som för den enligt vad ovan anförts därmed förenade verksamheten. Den del av avgifterna som är avsedd att täcka kostnaden för forsknings- och utredningsarbete torde enligt utskottets mening icke komma att bliva av den storleksordning att tillståndsinnehavarna därigenom oskäligt betungas. Vid sitt ståndpunkttagande till nu förevarande spörsmål har utskottet beaktat, att i det förslag till kungörelse med tillämpningsföreskrifter till lagen om tillsyn å radiologiskt arbete, som utarbetats inom socialdepartementet, stadgats möjlighet för föreståndaren för radiofysiska institutionen att för särskilda fall bevilja nedläggning i viss utsträckning av de fastställda avgifterna.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition;
samt

B. att motionen I: 359 måtte anses besvarad genom vad
utskottet under A. anført.

Stockholm den 11 maj 1945.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Norman, Holmbäck, Wistrand, Forslund**, *Björkman**, *Hage, Nils Elowsson* och *Wahlund**;

från andra kammaren: herrar *Pettersson* i Hällbacken*, *Ryberg, Hermansson**, *Cruse*, fru *Johansson*, herrar *Larsson* i Östersund, *Håstad* och *Osterman*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
